

Sygn. akt I ACa 508/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 października 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Robert Obrębski (spr.)

Sędziowie: SA Edyta Mroczek

SO (del.) Adrianna Szewczyk-Kubat

Protokolant: ref. staż. Piotr Czyżewski

po rozpoznaniu w dniu 17 października 2014 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z możliwością zawarcia układu z siedzibą w L.

przeciwko K. G.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 7 października 2013 r., sygn. akt XXVI GC 769/12

oddala apelację.

Sygn. akt IA Ca 508/14

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 11 maja 2012 r. (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w L. wniosła o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego stanowiącego wyrok Sądu Rejonowego w Legnicy z dnia 29 sierpnia 2011 r., wydany w sprawie VGC 156/09, zmieniony częściowo wyrokiem Sądu Okręgowego w Legnicy z dnia 16 marca 2012 r., w sprawie VI GC 14/12, i zaopatrzony postanowieniem z dnia 20 marca 2012 r. w klauzulę wykonalności, powoływała się bowiem na złożenie oświadczenia o potrąceniu należności pozwanej K. G. objętych powołanym tytułem z własną wierzytelnością z tytułu kary umownej za zwłoki w usunięciu wad powstałych przy realizacji przez pozwaną, na zlecenie powódki, umowy o roboty budowlane z dnia 2 sierpnia 2007 r., w wysokości przenoszącej kwoty zasądzone w powołanym tytule, ustalonej na podstawie opinii biegłego, która została przeprowadzona w zakończonym postępowaniu przed sądami legnickimi i wskazywała na wartość prac mających na celu usunięcie usterek w wykonaniu przez pozwaną umowy w części dotyczącej prac określonych w aneksie nr (...).

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa, powoływała się w odpowiedzi na pozew na zarzut przedawnienia roszczenia przedstawionego przez powódkę do potrącenia, jak również na nieprawidłowość sposobu ustalenia w umowie wysokości kary umownej za wadliwe wykonanie elementów prac określonych w załączniku (...) w którym nie były wyszczególnione prace objęte aneksem nr (...) do umowy z dnia 2 sierpnia 2007 r.

Wyrokiem z dnia 7 października 2013 r. Sąd Okręgowy oddalił żądanie pozwu i ustalił na podstawie dokumentów złożonych przez strony, że realizując umowę zawartą przez strony w dniu 2 sierpnia 2007 r., do 16 września 2007 r. pozwana w ramach prowadzenia działalności gospodarczej w budownictwie wykonywała na zlecenie powódki tynki gipsowe oraz cementowo – wapienne w budynku mieszkalnym położonym w P. przy ul. (...), na podstawie aneksu nr (...) z dnia 10 października 2007 r., wykonywała także w tym budynku instalację elektryczną zewnętrzną i wewnętrzną, w tym instalację niskoprądową obejmującą kamery, domofony oraz inne podobne urządzenia, za dodatkowym wynagrodzeniem wynoszącym 350000 zł. Na podstawie natomiast aneksu nr (...) z 7 grudnia 2007 r., jak ustalił Sąd Okręgowy, wykonywała ponadto elewację budynku za wynagrodzeniem ustalonym przez strony w aneksie na kwotę 400000 zł. Podczas końcowego odbioru prac zostały stwierdzone usterki przy realizacji przez pozwaną prac określonych w obu powołanych aneksach, z tego też powodu powódka nie zapłaciła pozwanej całej umówionej należności za realizację umowy. Niewypłaconej części wynagrodzenia powódka dochodziła w postępowaniu, które toczyło się przed Sądem Rejonowym, następnie przed Sądem Okręgowym w Legnicy. W wyniku zakończenia tego postępowania, jak ustalił Sąd Okręgowy, pozwana uzyskała tytuł wykonawczy przeciwko powódce na kwotę 68163,22 zł należności głównej wraz z odsetkami i kosztami procesu, wyroki powołanych sądów z dnia 29 sierpnia 2011 r. i z dnia 16 marca 2012 r., w przeważającej części uwzględniały bowiem powództwo i zostały zaopatrzone w klauzulę wykonalności. Sąd Okręgowy ustalił ponadto, że pismem z dnia 13 marca 2012 r., powódka wezwała pozwaną do zapłaty kary umownej, naliczonej na podstawie § 23 ust. 8 umowy z dnia 2 sierpnia 2007 r. za opóźnienie przy usuwaniu usterek wynoszące 1263 dni na kwotę 110878,08 zł, pismem z dnia 26 marca 2012 r. złożyła natomiast oświadczenie o potrąceniu tej wierzytelności z należnościami powódki wynikającymi w treści tytułu wykonawczego wydanego we wskazanym postępowaniu, które tyczyło się przed sądami legnickimi. Sąd Okręgowy ustalił również, że przed wniesieniem postępowania w tej sprawie, powódka uzyskała także zabezpieczenie roszczenia stanowiącego przedmiot tego postępowania przez zawieszenie postępowania egzekucyjnego toczącego się z wniosku pozwanej i zmierzającego do wykonania tytułu wykonawczego objętego żądaniem pozwu.

Oceniając znaczenie poczynionych ustaleń, Sąd Okręgowy nie dopatrył się podstaw do uwzględnienia powództwa opartego na art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Nie kwestionując możliwości oparcia powództwa tego rodzaju o potrącenie należności objętej tytułem wykonawczym z własnym roszczeniem dłużnika wobec wierzyciela, Sąd Okręgowy za bezskuteczne uznał zastrzeżenie kary umownej w § 23 ust. 8 umowy z dnia 2 sierpnia 2007 r. za opóźnienie z usunięciem przez pozwaną wad prac określonych w aneksach nr (...), z dwóch powodów. Pierwsza przyczyna bezskuteczności złożenia przez powódkę oświadczenia o potrąceniu własnego roszczenia z tytułu kary umownej z niewypłaconą częścią wynagrodzenia pozwanej za wykonanie umowy związana była z nieokreśleniem przez strony w powołanej części umowy wysokości kary umownej albo choćby podstaw do jej ustalenia. Dokonując wykładni art. 483 § 1 k.c., Sąd Okręgowy wskazał szerokie możliwości określenia przez strony wysokości kary umownej, zwrócił ponadto uwagę na konieczność takiego jej zastrzeżenia w umowie, w ramach którego tylko przez wyliczenie możliwe jest kwotowe i jednoznaczne ustalenie wysokości kary umownej obciążającej stronę zobowiązaną. Odnosząc to założenie do okoliczności sprawy, Sąd Okręgowy nie doszukał się podstaw do uznania, że w powołanej umowie kara umowna została zastrzeżona w sposób pozwalający na samodzielne jej wyliczenie, bez opinii biegłego, konieczność odwołania się do której, przy obliczeniu wysokości kwoty przedstawionej przez powódkę do potrącenia, wykluczała możliwość uznania, że w umowie z dnia 2 sierpnia 2007 r. kara umowna została skutecznie zastrzeżona. Drugi argument przemawiający, w ocenie Sądu Okręgowego, przeciwko zasadności żądania, dotyczył zakresu niewłaściwego wykonania przez pozwaną powołanej umowy, który obejmował prace określone w załączniku(...) nie odnosił się natomiast do prac dodanych aneksami nr (...), w zakresie realizacji których, przy odbiorze końcowym z dnia 16 września 2008 r., zostały stwierdzone usterki. W sytuacji, gdy w § 23 ust. 8 spornej umowy kara umowna została przewidziana za naruszenie terminu na usunięcie usterek dotyczących wykonania przez pozwaną tynków gipsowych i cementowo – wapiennych, Sąd Okręgowy nie dopatrył się podstaw do uznania, że pozwana może ponosić odpowiedzialność z tytułu kary umownej za wady prac objętych aneksami nr (...), na które kara umowna nie została zastrzeżona.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniosła powódka. Zaskarżając ten wyrok w całości, powódka zarzuciła Sądowi Okręgowemu naruszenie art. 483 § 1 k.c. poprzez niezasadne uznanie, że z przepisu tego wynika konieczność

określenia w umowie wszystkich elementów pozwalających na wyliczenie kary umownej, w szczególności przyjęcie, że przy zastrzeganiu kary umownej wobec pozwanej należało ustalić wartość wszystkich elementów robót, za opóźnienie w usunięciu wad których kara umowna została zastrzeżona wobec pozwanej, jak też bezpodstawne uznanie, że strony nie określiły w umowie wysokości kary umownej ani podstaw do jej ustalenia. W apelacji został też podniesiony zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 65 k.c. przez pomięcie znaczenia zgodnych oświadczeń, zamiarów stron, wyrażonych w § 23 ust. 8 umowy, oraz celu, jego wprowadzenia do umowy. Apelacja została także oparta na zarzucie naruszenia art. 233 k.p.c. przez dokonanie przez Sąd Okręgowy nietrafnej oceny dowodów zebranych w tej sprawie oraz wadliwe ustalenie, że strony nie ustaliły wartości poszczególnych elementów robót wykonanych przez pozwaną. Następny zarzut apelacji dotyczył naruszenia art. 299 k.p.c. przez nieuzasadnione pominięcie przez Sąd Okręgowy dowodu z przesłuchania stron, o przeprowadzenie którego powódka występowała w piśmie procesowym z dnia 27 maja 2013 r., ostatni zarzut dotyczył natomiast nierozpoznania przez Sąd Okręgowy istoty tej sprawy, w wyniku sprzecznego z art. 233 k.p.c. przyjęcia, że strony nie ustaliły między sobą wysokości kary umownej, którą powódka potrąciła z należnością objętą tytułem wykonawczym uzyskanym przez pozwaną. Na podstawie opisanych zarzutów powódka wносиła o zmianę zaskarżonego wyroku przez pozbawienie wykonalności wskazanego tytułu oraz obciążenie pozwanej kosztami procesu za obie instancje, ewentualnie o jego uchylenie oraz przekazanie sprawy tej Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach procesu w postępowaniu apelacyjnym.

Podczas rozprawy apelacyjnej pozwana wносиła o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie. Ustalenia Sądu Okręgowego były prawidłowe, zostały dokonane na podstawie dowodów z dokumentów, wśród których decydujące znaczenie miała umowa z dnia 2 sierpnia 2007 r., przy ocenie której nie został naruszony ani art. 233 k.p.c., ani też art. 65 § 2 k.c. Przy jednoznacznej treści § 23 ust. 8 umowy, nie było potrzeby dopuszczania i przeprowadzania w tej sprawie dowodu z przesłuchania stron, nie chodziło bowiem o wykładnię niejasnych postanowień umowy, ani też o ustalenie woli i rzeczywistych zamiarów stron, lecz o rozstrzygnięcie zgodności dokonanego w umowie zastrzeżenia kary umownej z treścią art. 483 § 1 k.c., w szczególności w części dotyczącej zawartego w tym przepisie wymogu „określenia sumy (kary umownej)”, w powołanym fragmencie umowy zawartej przez strony w dniu 2 sierpnia 2007 r., jak również porównania zakresu nienależytego wykonania tej umowy przez pozwaną, w związku z którym w treści tej umowy zastrzeżona została kara umowna, z rodzajem prac wykonanych przez pozwaną, z wadami których powódka łączyła powstanie po stronie pozwanej obowiązku zapłacenia kary umownej oraz jej potrącenia, pismem z dnia 26 marca 2012 r. W podanym zakresie Sąd Okręgowy nie tylko za własne przyjął wszystkie ustalenia Sądu Okręgowego, podzielona bowiem w pełni została także argumentacja dotycząca art. 483 § 1 k.c. i jego zastosowania do okoliczności tej sprawy. Co więcej, ocena zapisów zawartych w powołanej umowie i ich porównanie do podstaw złożenia przez powódkę oświadczenia z podanej daty, dokonana we własnym zakresie przez Sąd Apelacyjny, dostarczała dalszych argumentów, w aspekcie których apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie, prawidłowo Sąd Okręgowy oddalił bowiem powództwo oparte na art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Brak zarzutu naruszenia tego przepisu w apelacji nie stanowił przeszkody do uznania przez Sąd Apelacyjny, że przepis ten został prawidłowo zastosowany w tej sprawie, stanowiąc merytoryczną podstawę oceny zasadności powództwa, podlegał bowiem zaliczeniu do norm prawa materialnego, którego zastosowanie przez Sąd Okręgowy podlegało badaniu z urzędu przez Sąd Apelacyjny (tak zwłaszcza Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 31 stycznia 2008 r. III CZP 49/07).

Na uwzględnienie nie zasługiwał przede wszystkim zarzut naruszenia art. 483 § 1 k.c. przez Sąd Okręgowy, który prawidłowo uznał, że kara umowna nie może zostać zastrzeżona skutecznie, jeżeli sposób określenia jej wysokości, w tym odwołanie się kryteriów pośrednich, nie pozwala na samodzielne ustalenie jej wysokości. Zasadnie Sąd Okręgowy wskazał także, że kara umowna nie musi zostać podana kwotowo w umowie, może zostać obliczona przez zastosowanie mechanizmu odwołującego się do innych zapisów umowy, bezwzględnie jest jednak wymagane, aby ich użycie przy jej wyliczeniu pozwalało na kwotowe wyrażenie jej wysokości, bez potrzeby odwoływania się do okoliczności, które nie wynikają z umownego zastrzeżenia takiej kary, w tym do wyliczeń opartych na fachowej ocenie dokonanej przez biegłego już na etapie powstania sporu pomiędzy stronami. Zasadnie Sąd Okręgowy uznał, że

posłużenie się taką opinią jako elementem koniecznym do wyliczenia wysokości kary umownej wyklucza możliwość przyjęcia, że została ona zastrzeżona zgodnie z art. 483 § 1 k.c. oraz że ustalona w ten sposób wierzitelność może zostać skutecznie przedstawiona do potrącenia, stanowiącego podstawę faktyczną powództwa o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego, uzyskanego przez pozwaną w zakończonej uprzednio sprawie o zasądzenie niezapłaconej części należności wynikającej z umowy, zawierającej bezskuteczne z tej przyczyny zastrzeżenie kary umownej. Za prawidłowością stanowiska przyjętego w tej sprawie przemawia stabilna wykładnia powołanego przepisu w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który w wyroku z dnia 8 lutego 2007 r., I CSK 420/06 wskazał, że „Sformułowanie art. 483 § 1 k.c. dopuszczające zastrzeżenie kary umownej w "określonej sumie" w sposób jednoznaczny prowadzi do wniosku, że kara ta powinna być w chwili zastrzegania wyrażona kwotowo. Dopuszczalne byłoby posłużenie się innymi miernikami wysokości, np. ułamkiem wartości rzeczy albo ułamkiem innej sumy (wartości kontraktu), jeżeli ustalenie kwoty byłoby czynnością arytmetyczną, natomiast przyjęcie konstrukcji prawnej zakładającej ustalanie w przyszłości podstawy naliczania kary umownej nie byłoby zgodne z art. 483 § 1 k.c. i stanowiłoby inną czynność prawną,.. Podzielając przytoczony pogląd Sądu Najwyższego, należy tylko wskazać, że miał on bezpośrednie zastosowanie w rozpoznawanej sprawie, sposób zastrzeżenia kary umownej przez strony w § 23 ust. 8 umowy z dnia 2 sierpnia 2007 r. nie pozwalał bowiem na obliczenie kary umownej obciążającej pozwaną na podstawie tej umowy, konieczne okazało się natomiast oparcie się przez powódkę na opinii biegłego sądowego, który oceniał wartość prac pozwalających na usunięcie usterek powstałych przy wykonywaniu przez pozwaną powołanej umowy. Zasadnie w szczególności zostało wskazane przez Sąd Okręgowy, że „wartość elementu robót (...) którego wada dotyczy,, na podstawie której miałyby zostać ustalona wysokość kary umownej, nie została określona przez strony w umowie w treści aneksów, ani też w załączniku nr 4, zostały w nim bowiem podane wyłącznie parametry techniczne, które powinny spełniać tynki gipsowe i cementowo – wapienne wykonane przez pozwaną przy realizacji umowy. Bez odwołania się do opinii biegłego, nie można więc było obliczyć wysokości kary umownej, nie było więc podstaw do uznania, że została ona zastrzeżona zgodnie z art. 483 § 1 k.c. Odmienne stanowisko skarżące nie było trafne i nie zasługiwało na uwzględnienie.

Przeciwko zasadności apelacji przemawiał także drugi argument zawarty w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, dotyczący zakresu prac, przy usuwaniu wad których powódka byłaby uprawniona do naliczenia kary umownej, gdyby jej wysokość została prawidłowo określona w umowie zawartej przez strony, z § 23 ust. 8 tej umowy wynika bowiem jasno, że kara umowna została zastrzeżona za opóźnienie w usunięciu wad robót określonych w załączniku(...), podstawą ustalenia jej wysokości była bowiem wartość tylko robót objętych załącznikiem. Podpisując aneks nr (...), następnie zaś (...), strony w treści tych aneksów podały ich zakresy przedmiotowe, wskazały bowiem dalsze prace, które zostały na tej podstawie wykonane przez pozwaną z wadami, ich wystąpienie nie stanowiło jednak podstawy obciążenia pozwanej karą umowną w sposób określony w § 23 ust. 8 umowy, w żadnych z powołanych aneksów jej zastosowanie nie zostało bowiem rozciągnięte na prace określone w obu powołanych aneksach, nie ulega natomiast kwestii, że wady, które zostały stwierdzone przy odbiorze prac z dnia 16 września 2008 r. i stanowiły podstawę złożenia przez powódkę oświadczenia o potrąceniu z dnia 26 marca 2012 r., dotyczyły tylko prac określonych w obu wskazanych aneksach, nie odnosiły się natomiast o robót sprecyzowanych w załączniku (...) do umowy z dnia 2 sierpnia 2007 r.

Uzupełniając argumentację podaną przez Sąd Okręgowy, dodatkowo należy wskazać, że przeciwko odmiennemu stanowisku skarżącej przemawiała zupełnie pominięta w pozwie i apelacji nieprzydatność opinii biegłego, na którą powołała się powódka, obliczając wysokość kary umownej i przedstawiając ją pozwanej do potrącenia. Na potrzeby zakończonego postępowania, w wyniku którego powódka uzyskała tytułu wykonawczy stanowiący przedmiot żądania z art. 840 § 1 k.p.c., przez biegłego sądowego nie została obliczona „wartość elementu robót (...) którego dotyczy,, lecz wartość prac, które należało wykonać w celu usunięcia wad będących efektem nienależytego wykonania przez pozwaną prac określonych w aneksach nr (...), nie ulega natomiast kwestii, że są to wartości tożsame. Co więcej, analiza całej umowy z dnia 2 sierpnia 2007 r., powołanych aneksów i załącznika (...) daje podstawę do przyjęcia, że pomiędzy stronami nie zostało w ogóle doprecyzowane pojęcie „elementu robót,, przy pomocy którego miała zostać ustalona wysokość spornej kary umownej. Zastosowany w umowie i załącznikach podział dotyczył rodzaju wykonywanych prac, które odejmowały tynki gipsowe i cementowo – wapienne, wykonanie instalacji elektrycznej, w tym niskoprądowej, i elewacji budynku, nie zaś ich fragmentów, wynagrodzenie zostało bowiem powiązane z wykonaniem wskazanych rodzajów prac, nie zaś ich poszczególnych części, ani jednak w piśmie zawierającym

oświadczenie o bezskutecznej próbie potrącenia niezapłaconej części wynagrodzenia należnego pozwanej z własną wierzytelnością, ani w pozwie, który został wniesiony w tej sprawie, ani też w apelacji, powódka nie usiłowała nawet liczyć kary umownej od wartości wynagrodzenia przewidzianego za wskazane w umowie rodzaje prac, w ramach których stwierdzone wady nie zostały usunięte w terminie, czyli od wynagrodzenia przewidzianego za prawidłowe wykonanie przez pozwaną prac określonych w aneksach nr (...), posłużyła się natomiast opinią biegłego, w której nie została określona wartość prac objętych wadami, lecz wydatki, które należało poczynić w celu usunięcia wad tych fragmentów prac określonych w sposób rodzajowy, w ramach których zostało stwierdzone niezgodne z umową ich wykonanie przez pozwaną. Obliczenie spornej kary umownej w sposób w żadnej części nie nawiązujący do wysokości wynagrodzenia za wykonanie przez pozwaną poszczególnych rodzajów prac określonych w umowie i obu aneksach, stanowiących w istocie osobne elementy realizacji umowy, tym bardziej daje podstawę do przyjęcia bezskuteczności zastrzeżenia tej kary w § 23 umowy z dnia 2 sierpnia 2007 r., wynikającej ze sprzeczności tej części umowy z art. 483 § 1 k.c., wykazuje tym samym bezzasadność powództwa i apelacji.

Mają powyższe na uwadze, na podstawie powołanych przepisów i art. 385 k.c., Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

MS/C W..4 Wyrok Sądu odwoławczego